

COMMISSION ROYALE DES MONUMENTS ET DES SITES
KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

Brussel Stedenbouw en Erfgoed
Directie Stedenbouw
Mevrouw Bety WAKNINE
Directeur generaal
Kunstberg 10-13
B - 1000 BRUSSEL

Ref. DCE : //(corr. : C. Smets)
Ref. DS : 05/PFD/686766 (corr. : B.-N. Lemmens)
Ref. KCML : AA/AH/ **ETB10003_631_St-Gertrudis**
Bijlage : 1 dossier

Brussel,

Betreft : ETTERBEEK. Van Meyelplein. Aanvraag tot het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning m.b.t. tot de heropbouw van de Sint-Gertrudiskerk. Advies van de KCML.

Mevrouw de Directeur generaal,

In antwoord op uw brief van 30/11/2018, sturen wij u het advies dat onze Commissie over bovengenoemd punt uitgebracht heeft tijdens haar vergadering van 19/12/2018.

De context

De aanvraag betreft de bouw van een kerk op het Van Meyelplein, ter vervanging van de in 1993 gesloopte Sint-Gertrudiskerk. Het bouwterrein is op het Gewestelijk Bestemmingsplan ingekleurd als gebied voor voorzieningen van collectief belang of van openbare diensten; het bevindt zich ook in een gebied van culturele, historische, esthetische waarde of voor stadsverfraaiing.

Sinds de Middeleeuwen vormden meerdere, opeenvolgende kerken gewijd aan Sint-Gertrudis de dorpskern van het oude Etterbeek gelegen op de helling tussen het huidige Jubelpark en het Jourdanplein, tussen de Hoornstraat en de Sint-Pieterssteenweg.

Bij de verstedelijking van het centrum van Etterbeek werd het gebied tussen beide straten herverkaveld volgens een 19-eeuws patroon. De dorpskern werd ontsloten door de aanleg van de Generaal Lemanstraat (de vroegere Rentenijsstraat), een centrale as die het nieuwe Van Meyelplein verbond met de Oudergemelaan en het lager gelegen Jourdanplein.

Op het Van Meyelplein verscheen in 1885 een neogotische kerk n.o.v. architect Hansotte die de bestaande kerk uit 1750 moest vervangen. Het gebouw in rode baksteen en natuursteen werd bekroond met een imposante torenspits. Om die reden werd ze licht verplaatst t.o.v. de te slopen kerk. Aan de westzijde vormde de nieuwe kerk het sluitstuk van de General Lemanstraat. Hier werden grotendeels woningen van neoclassicistische inspiratie, met witte gevels en veelal met winkelpui, opgericht.

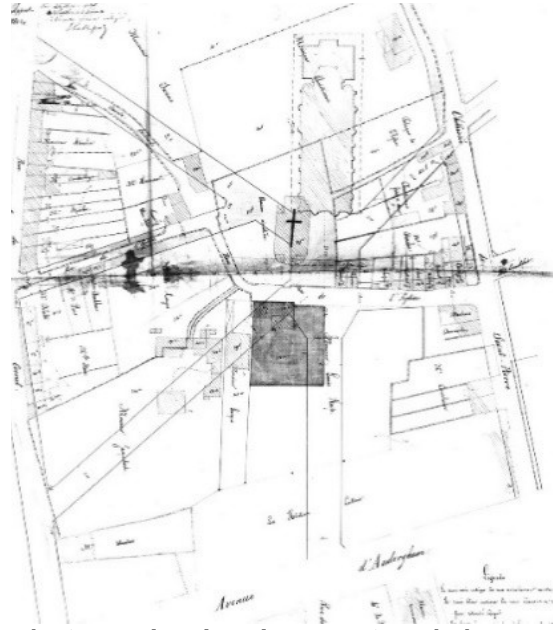

COMMISSION ROYALE DES MONUMENTS ET DES SITES
KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

Pl. 1 - Ancienne église St^e Gertrude - Etterbeek, le

Kerk uit 1750, gesloopt na de inwijding van de nieuwe kerk in 1885 - Foto BUP
BUP

Inplanting van de oude en de grotere nieuwe kerk, opgetrokken in de as van de Renteniersstraat - Document

De neogotische Sint-Gertrudiskerk, als perspectiefinder van de Renteniersstraat - Foto BUP

348. BRUXELLES-ETTERBEEK - Rue du Général Leman

COMMISSION ROYALE DES MONUMENTS ET DES SITES
KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

Zicht op het Van Meyelplein – bestaande toestand – foto KCML

COMMISSION ROYALE DES MONUMENTS ET DES SITES

KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

In de nieuw verkavelde zone achter de kerk werden in dezelfde tijdsperiode verschillende gebouwen opgericht die de sociale rol van de kerk ondersteunden. Het gemeenschappelijk kenmerk van deze gebouwen is dat ze opgericht zijn in rode of bruine baksteen en neogotisch zijn. Het betreft onder meer:

- een klooster (heden Casa Rosa) met stijlkenmerken uit de neo-Vlaamse renaissance en neogotiek,
- een opslagplaats opgericht door de kerkfabriek en 4 woningen,
- een kinderkribbe, kleuterschool en een pand voor de 'Cercle Catholique' in de Deken Boonestraat,
- een tweede opslagplaats (die heden de tijdelijke kapel huisvest) en een jongensschool gelegen langs de Sint-Pietersteenweg.

Van Meyelplein – foto's KCML

In 1993 werd de Sint-Gertrudiskerk wegens instortingsgevaar gesloopt op last van de burgemeester en werd het Van Meyelplein heraangelegd. Thans is de openbare ruimte beplant en bevat ze onder meer de klokken van de verdwenen kerk en het herdenkingsmonument van de Armeense Genocide (1915-2015). Ondanks verscheidene projecten, werd de kerk nooit heropgebouwd.

De aanvraag

Het voorliggende project betreft de bouw van een kerk voor de katholieke eredienst voor ongeveer 230 gelovigen. Ze zou ook openstaan voor andere geloofsgemeenschappen, alsook voor concerten en vergaderingen. Het ontwerp is gekenmerkt door zijn organische vorm en door de vrijstaande klokkentoren (met integratie van de oude klokken). De kerk zou ongeveer 9 m hoog zijn en uitgevoerd worden in lichtgekleurde baksteen (de legende van de plannen is op dit punt onduidelijk). De kerk is opgebouwd rond een centrale, ovale gebedsruimte omringd door een weekkapel, onthaal- en vergaderruimten. Onderaan de toren is een kleine bezinningsruimte voorzien.

COMMISSION ROYALE DES MONUMENTS ET DES SITES
KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

COMMISSION ROYALE DES MONUMENTS ET DES SITES
KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

Ontwerp west- en oostgevel en centrale gebedsruimte - Foto gdga

Advies

De KCML erkent de architecturale kwaliteit van het ontwerp, zowel van de vormtaal als van de interessante planindeling, opgebouwd rond een centrale karaktervolle bezinningsruimte die één van de pluspunten van de nieuwe gebedsplaats vormt. De nieuwbouw biedt ook een zinvolle invulling van het plein.

Toch is het voor de KCML onmogelijk de bouwaanvraag in haar huidige vorm ten gronde te evalueren. In het dossier ontbreekt immers een nauwkeurige stedenbouwkundige doorlichting m.b.t. de impact van de nieuwbouw op het bestaande, historische stadslandschap. Hoewel het concept in het dossier uitvoerig toegelicht is, wordt het louter architecturaal benaderd zonder de operatie te toetsten aan zijn beeldkwaliteit en stedenbouwkundige relevantie.

De Commissie vraagt het dossier op dit punt te vervolledigen om het -op zich waardevolle- ontwerp met kennis van zaken te kunnen evalueren. De inplanting van dit beeldbepalend en symbolisch gebouw, ter vervanging van de verdwenen kerk, vergt immers een zorgvuldige analyse van de bestaande en de toekomstige zichtassen, alsook van de onmiddellijke omgeving en van de pleinaanleg. Enkel die gegevens kunnen uitsluitsel geven over :

- de beeldkwaliteit van de toekomstige kerk,
- haar precieze inplanting op het plein,

COMMISSION ROYALE DES MONUMENTS ET DES SITES

KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

- de gepastheid van de vormtaal, onder meer van de kleur van de gevels, t.o.v. de omliggende pleinwand,
- de wijze waarop de kerk haar toekomstige signaalfunctie zal vervullen (simulatie vanop verschillende afstanden en vanuit de meest significante gezichtspunten),
- de aanleg van de onmiddellijke omgeving en de aansluiting met de bestaande pleinaanleg (planaanleg en opstanden) .

De verdwenen Sint-Gertrudiskerk speelde een structurerende rol en vormde het zwaartepunt van het stadsweefsel tussen het Van Meyel- en het Jourdanplein. Dit werd onder meer uitgedrukt door de zichtas vanaf het Jourdanplein naar de met de toren bekroonde voorgevel van Sint-Gertrudis. Het huidige ontwerp daarentegen opteert voor een laagbouw met een vrijstaande campanile aan de zijkant van de kerk.

De Commissie vraagt de impact te evalueren (bijvoorbeeld a.h.v. een fotomontage) van deze schaalverkleining m.b.t. de belangrijkste zichtassen van de buurt, met name het gezicht op de kerk vanaf het Jourdanplein en het kruispunt met de Oudergemse laan.

Anderzijds moet deze evaluatie ook aandacht besteden aan het materiaal- en kleurgebruik van de nieuwbouw en de wijze waarop de kerk in dialoog treedt met de bestaande pleinwanden (metselwerk verticaal verband, kleur “beige-oranje-rood”).

In afwachting van bovengenoemde analyse, uit de KCML belangrijke bemerkingen bij het gesloten karakter van de kerk. Zij pleit ervoor om een grotere verbinding van het gebouw met de omliggend stad tot stand te brengen en te opteren voor méér en grotere deur- en raamopeningen, als uitdrukking van de pastorale onthaalfunctie van de kerkgemeenschap.

De hoofdingang zou bestaan uit een hoge en erg smalle dubbele deur (twee deurvleugels van 0,90m breed bij 6,60m hoog) en de gevels tellen slechts enkele, kleine ramen. Volgens de Commissie zou een breder hoofdportaal en het openwerken van de gevels de leesbaarheid van de kerk ten goede komen, zowel op schaal van het plein als van de ruimere omgeving. Het aanbrengen van grotere ramen lijkt trouwens niet onverenigbaar met het concept van de geïsoleerde, sacrale gebedsruimte. Met uitzondering van het roosvenster in de oostgevel, geven de ramen immers uit op de secundaire perifere binnenruimtes. Grotere ramen leveren hier dus ook een functionele meerwaarde op.

Ook de klimaatregeling moet gedetailleerd worden. Het groot aantal dakvlakkoepels zorgt voor veel rechtstreekse zonnetoetreding en dus voor bijkomende opwarming van de binnenruimten die ook weer gekoeld dient te worden. De Commissie stelt zich de vraag zich af wat hiervan de materiele en visuele impact is, en of geen oplossing geboden kan worden die deze opwarming voorkomt. In geen enkel geval mogen technische installaties op het dak zichtbaar zijn vanuit de omgeving.

De KCML vraagt de bijkomende inlichtingen zo snel mogelijk te verschaffen zodat zij dit ontwerp verder ten gronde kan evalueren.

Met de meeste hoogachting,

A. AUTENNE
Secretaris

C. FRISQUE
Voorzitter

c.c. à BUP-DPC : C. Smets
BUP-DU : B.-N. Lemmens (bnlemmens@urban.brussels)
Gemeente Etterbeek – Overlegcommissie (urbanisme@etterbeek.be)